

idrak

Dini Arařtırmalar Dergisi / Journal of Religious Studies
Cilt / Volume-3 • Sayı / Issue-2 • Aralık 2023

Cilt | Volume: 3 • Sayı | Issue: 2
15 Aralık | December 15, 2023

Samsun'un Terme İlçesinde Bulunan Serenderlerin Günümüzdeki Durumları

Current Situation of Serenders in Samsun's Terme District

Harun Öztürk

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Samsun/Türkiye.
Graduate Student, Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic History and Arts, Samsun/ Türkiye.
harunozturk885@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9712-471X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Derleme Makalesi | Review Article
Geliş Tarihi | Date Received: 5 Mayıs | May 2023
Kabul Tarihi | Date Accepted: 1 Aralık | December 2023
Yayın Tarihi | Date Published: 15 Aralık | December 2023

Atıf | Cite as

Öztürk, Harun. "Samsun'un Terme İlçesinde Bulunan Serenderlerin Günümüzdeki Durumları". İdrak Dini Araştırmalar Dergisi 3/2 (Aralık 2023), 378-416.

İntihal | Plagiarism

Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir.

This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

Telif | Copyright ©

idrak'te yayımlanan çalışmaların telif hakları yazarlarına aittir.
The copyrights of articles published in idrak belong to their authors.

Published by Giresun Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Giresun University Faculty of Theology, 28200, Giresun, Türkiye.

Samsun'un Terme İlçesinde Bulunan Serenderlerin Günümüzdeki Durumları¹

Öz

Bu çalışmada kültürel bir değere sahip olan ve zamanla unutulmaya yüz tutan serenderlerin günümüzde hangi amaçla kullanıldığına ve ne durumda bulunduğuna yer verilmektedir. İnsanların köyleri terk ederek şehirlere yerleşmesi, teknolojinin gelişmesi ve bu yapıları yapanların sayısının azalması gibi nedenlerden dolayı serenderler giderek işlevini yitirmektedir. Karadeniz bölgesinde çokça görülen bu yapılar insanlara birçok alanda yardımcı olmaktadır. Serenderler insanların emek vererek ürettikleri mısır, fındık, fasulye, gibi birçok ürünü depolayarak uzun süre korunabilmesine olanak sağlamaktadır. Yapının, taşıdığı özellikler sayesinde ürünler nemden, yağıştan ve zararlı hayvanlardan korunmaktadır. Ahşap yapıların yerini beton yapılara bıraktığı bir dönemde yaşadığımızdan insanlar, serenderleri yıkarak veya göç nedeniyle çürümeye terk ederek zaman içinde unutulup yok olmalarına sebebiyet vermektedir. Kültürümüzden izler taşıyan bu yapıların günümüzde ne durumda olduğunu, işlevine devam edip etmediğine dair bilgi edinilmek amaçlanmıştır. Çalışmamızda Samsun Terme ilçesinde bulunan 17 adet serender, yerinde tespit yöntemiyle incelenmiştir. Ulaştığımız bulgular neticesinde serenderlerin günümüzde sayısının azaldığı ve çoğu serenderin işlevini yitirdiğini gözlemliyoruz. Konuyla ilgili fazla kaynak bulunamamasından dolayı giriş kısımları yetersiz görülebilir. Serender sahipleri şahsi bilgilerini vermek istemediği için bulgular kısmında kişisel bilgilere yer verilememiştir. Sonuç ve değerlendirme kısmında yapıların devamlılık kazandırılması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için neler yapılması gerektiğine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serender, Ahşap Yapı, Geleneksel Yapı, Terme.

Current Situation of Serenders in Samsun's Terme District

Abstract

This study investigates for which the serenders, which have a cultural value and are about to be forgotten over time, are used today and their condition are discussed. Serenders are gradually losing their functions due to reasons such as people leaving the villages and settling in cities, the development of technology and the decrease in the number of people who build these structures. These structures, which are common in the Black Sea region, help people in many areas. Serenders allow people to preserve many products such as corn, hazelnuts and beans that they produce with great effort, for a long time. Thanks to the features of the structure, the products are protected from moisture, precipitation and harmful animals. Since we live in a period where wooden structures are replaced by concrete structures, people destroy the structures or leave them to rot due to migration, causing them to be forgotten and destroyed over time. It is aimed to obtain information about the current state of these structures, which bear traces of our culture, and whether they continue to function. In our study, 17 serenders in Samsun Terme district were examined by on-site detection method. As a result of our findings, we observe that the number of serenders has decreased today and most serenders have lost their functions. Since there are not many resources on the subject, the introduction parts may seem inadequate. Since Serender owners did not want to give their personal information, personal information was not included in the findings section. In the conclusion and evaluation section, it is mentioned what needs to be done to ensure the continuity of the buildings and to pass them on to future generations.

Keywords: Serender, Wooden Building, Traditional Building, Terme.

¹ Bu makale yazarın "Terme Serenderleri" başlığıyla Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2021 yılında başlayıp devam etmekte olan yüksek lisans tez çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Giriş

Tarih boyunca insanlar kendi ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli yapılar ve eşyalar üretmiştir. İnsanların yaşadıkları yerlerdeki coğrafyanın özellikleri ve iklim şartları, yapmış oldukları yapılar üzerinde etkisini göstermiştir. Serender coğrafya ve iklim şartlarına göre insanların ihtiyacını karşılama için zaman içerisinde ortaya çıkmış bir yapıdır.

Şekil 1: Serender²

İnsanların ihtiyacına karşılık verebilen yapılar zamanla o toplumun bir parçası haline gelmektedir. Bu sebeple yapıların oluşumunda yörenin etkisi büyüktür. Serenderler bulunduğu yöreden, kültürden ve insanların ihtiyaçlarından etkilenecek kendine bir kimlik kazanırlar. Serender, büyük zorluklarla elde edilmiş olan ürünlerin korunmasında büyük önem taşımaktadır. Serenderler; mısır, fasulye, çeşitli meyve kuruları, kabak, patates, soğan ve fındık gibi mevsime göre yetişen gıda malzemelerini sıcaktan, soğuktan ve bölgenin özelliği olan yüksek nemden koruyarak bozulmalarını ve çürümelerini önlemektedir. Bu tür gıda malzemeleri serenderlerin bölmelerine konularak saklanır. Günümüzdeki antrepo ve soğuk hava depolarına göre serenderlerin daha sağlıklı bir muhafaza sistemi olduğu da söylenebilir.³

2 KTB, Kültür Turizm Bakanlığı, “Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü” (Erişim 22 Kasım 2022).

3 Kamil Aksoylu, Karadeniz Deyince (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 1771.

Şekil 2: Serender⁴

Bu yapılar bulunduğu coğrafyaya göre şekil almaktadır. Doğu Karadeniz bölgesinde konutların oluşumunu etkileyen faktörler ne kadar topografya, iklime ve bölgede bulunan ahşap, taş gibi malzemelere bağlı olsa da plan tipinin oluşmasında ailenin yaşantısı, kültürel değerler etkili olmuştur.⁵ Serenderler yerden yüksek inşa edilen, havalandırma sistemi bulunan, depolanmış olan ekinleri zararlı hayvanlardan koruyan ve kendine has özellikler taşıyan özgün bir yapıdır.

Ne yazık ki kırsal yapıların tarihsel sürekliliği, endüstriyel ürünler ve hızlı gelişen iletişim tekniklerinin sebep olduğu sosyal kargaşanın tehdidi altındadır. Kırsaldaki bu yapıların birçoğu kalitesiz yapılaşma nedeniyle bozulmakta veya kentlere göç yüzünden bakımsız kalmaktadır.⁶ Günümüz toplumunda insanların bu ve benzeri nedenlerden dolayı serenderlere olan ihtiyacı azalmış.

4 KTB, Kültür Turizm Bakanlığı, "Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü" (Erişim 22 Kasım 2022).

5 Metin Sözen - Cengiz Eruzun, Anadolu'da Ev ve İnsan (İstanbul: Emlak Bankası, 1992), 122.

6 Kemal Aran, Barınaktan Öte Anadolu Kır Yapıları (İstanbul: Ofset Yapımevi, 2000), 14.

1. Serender Kelimesinin Kökeni

Serender kelimesinin kurutucu anlamına gelen Yunanca ksirandiro kelimesinden geldiği söylenmektedir. Ksirandiro kelimesi kuru anlamına gelen ksiros ve teras anlamına gelen andiro kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.⁷

Necati Demir'e göre seren kelimesi ser- fiilinden türemiştir. Bu fiil/ kelime yayılmak, serilmek ve uzatmak manalarında kullanılmıştır. Ayrıca Demir serender kelimesinin iki ayrı kelime olan serendi ve seren direği kelimelerinin birleşimiyle olduğunu savunmaktadır.⁸

TDK' de seren, denizcilik terimi olarak da kullanılmakta ve yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken açmak ve işaret kaldırmak için direğe yatay olarak bağlanan gönder" manasına gelmektedir. Ayrıca, konut kapılarında menteşe ve kilidin takıldığı düşey konumdaki kalın parçaya da seren denilmektedir.⁹

2. Serender Benzeri Yapılar

Geleneksel konutlar oluşturulurken, ait oldukları bölgenin iklimsel ve coğrafi özelliklerinin oluşturduğu fiziksel çevre koşulları, farklı yapıların ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Serenderler farklı coğrafyalarda aynı özellikleri taşıyalar da insanların ve bölgede bulunan kültürlerin etkisiyle farklılık kazanmaktadır. Aynı yörede bulunan yapılardaki farklılıkların sebebi ise malzemelerin taşıma güçlüğünden ve yörede bulunan farklı malzemelerden kaynaklanmaktadır.

Dünyanın farklı yerlerinde serender benzeri yapılar bulunmaktadır. Buna örnek olarak konumuz olan "serender" yapısını İspanya, İtalya, İsviçre, Norveç, Gürcistan, Slovenya gibi ülkelerde görmek mümkündür.¹⁰ Yukarıda anlatıldığı üzere dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun insanlık tarihi boyunca bu ve benzeri yapılara ihtiyaç duyulmakta-

7 Türkçe Etimoloji Sözlüğü, "Serender Nedir?" (Erişim 11 Kasım 2022).

8 Necati Demir, "Serendi/Serender Kelimesi Üzerine", Türk Dili Dergisi 85/617 (Mayıs 2003), 444.

9 TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri, "Serender Nedir?" (Erişim 12 Aralık 2022).

10 Mustafa Reşat Sümerkan, Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1990), 116.

dır. İnsanların, özellikle kırsal kesimde yaşayan ve geçimini tarımla sağlayan çiftçilerin serender benzeri yapılar inşa ederek, elde etmiş oldukları ürünlerini korudukları ve daha uzun süre kullanabildikleri görülmektedir. Serenderler ülkelere göre isimleri farklı olsa dahi kullanım amaçları yönünden ortak yapılardır.

Serenderler geçmişten günümüze insanlara hizmet ederek varlığını devam ettirmektedir. Farklı ülkelerde serender benzeri yapıların korunabilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için çeşitli uygulamalar denendiği görülmektedir. Özellikle Norveç gibi ülkelerde farklı ve değişik bir eko-turizm farkındalığı oluşturulmuş ve bu durum sözü edilen yapıların korunmasına destek olmuştur. Bahse konu eserlere buradaki yapılar örnek olarak gösterilebilir.

2.1. Cabazo /Canastro ve Cabaceiro

Şekil 3: Cabazo¹¹

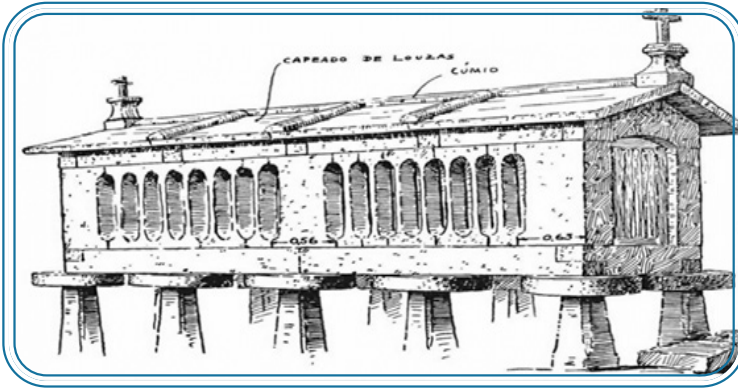
Cabazo, nadiren 1,50 metreden daha büyük çaplı dairesel bir zemin planına, kesik koni biçimli duvarlara ve keskin bir noktada bitmiş dik bir konik çatıya sahiptir. Ana gövde esnek doğal malzemelerden olan ince genç dallar ile dikey kalın çubuklara yatay örülmüştür. Yapı bu haliyle örme büyük bir sepete benzemektedir. Bu örgülü duvarlar sayesinde yeterli havalandırma sağlanmış olmaktadır. Cabazo yapısı gereği küçüktür ve kapısı olmamasından dolayı içine giriş sağlanamamaktadır. Çatının sökülüp yerine tekrar takılabilmesi

¹¹ Wikipedia, "Cabacerio Nedir?" (Erişim 13 Aralık 2022).

gibi fonksiyonları sayesinde mısır koçanları iç bölmelere kolayca yerleştirilebilmektedir.¹²

Canastro ve Cabazos olarak isimlendirilen bu yapı, Doğu Karadeniz’de çöten adı verilen yapı ile benzerdir. Çöten fındık dallarından ya da fındık çubuklarından yapılan mısır kurutmak için kullanılan, yüksekliği 2 metreye kadar olan bir ambardır.¹³

2.2. Espigueiros

Şekil 4: Espigueiros¹⁴

Espigueiros Portekiz’in özellikle kuzey kısmında yer alan yerden yüksek ve kurutma amaçlı yapılmış bir ambardır. Dikdörtgen bir plana sahiptir. Eğimli bir çatısı bulunmaktadır. Ana gövdenin durduğu sütunların üzerinde çıkıntılı lentolar bulunmaktadır. Yapının gövdesi taştan ya da taş ve ahşabın birlikte kullanımından oluşmaktadır. Bölgede çoğunlukla taşların yer alması sebebiyle taşlar yapıların ana malzemesi haline gelmiştir. Taştan ya da ahşaptan yapılan yapının gövdesinde bırakılmış olan havalandırma boşlukları ile güneş ışınlarının içeriye erişmesi de engellenmiştir. Yapının bu plan şekli sayesinde havalandırması mümkün olmuştur. İç mekana

12 Marta Bujanda Miguel, "Značilnosti Koruznjaka In Njegove Različice V Evropi", AR Arhitektura, Raziskave 14/11(Mart 2014), 32.

13 Seval Özgel Felek, "Doğu Karadeniz Yerel Mimariye Ait Serender ve Dünya’dan Benzer Yapılar", Karadeniz İncelemeleri Dergisi 14 /28 (Nisan 2020), 533.

14 Open Edition Books, "Espigueiros" (Erişim 13 Aralık 2022).

giriş genellikle ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Çatı çoğunlukla taştan yapılmıştır.¹⁵

2.3. Horreo

Şekil 5: Horreo¹⁶

İspanyol topraklarında bulunan ve kalan numunelerin sayısı, coğrafi yayılımı ve zaman içerisinde formundaki değişmezlik nedeniyle, İspanyol tipi olarak adlandırılan, hava ile kurutma sağlayan mimari yapılardır. Bu yapı taş veya ahşap malzemeden yapılabildiği gibi ikisinin ortak kullanımından da yapılabilmektedir. Dikdörtgen bir plan tipine sahiptir. Genelde genişliği 1,00 m- 1,20 m arasında, yüksekliği ise 1,80 m-2,00 m arasında değişmektedir.¹⁷ Çatı kaplama malzemesi olarak kayrak veya kiremit kullanılmaktadır.¹⁸

15 Miguel, "Značilnosti Koruznjaka In Njegove Različice V Evropi", 32.

16 Cycling Centuries, "Horreo Nedir?" (Erişim 13 Aralık 2022).

17 Miguel, "Značilnosti Koruznjaka In Njegove Različice V Evropi", 12.

18 Andrea Benavente Cuellas, "El hórreo a lo largo del camino primitivo a Santiago", Proyecto Fin de Carrera / Trabajo Fin de Grado E.T.S. Arquitectura UPM (Haziran 2018), 32.

2.4. Loft/Stabbur

Şekil 6: Loft¹⁹

Norveç'te bulunan bu yapılar serenderlerle çok benzer özellikler taşımaktadır. Karpuz'a göre Loft, taş temeller üzerinde iki şekilde inşa edilmektedir. Yapı ya zemin üzerine oturmaktadır ya da yerden yükseltilip başlıklı ahşap direkler üzerine yerleştirilmektedir. Bu sayede yerdeki nemden ve zararlı hayvanlardan korunmuş olmaktadır. Yapının oluşturulmasında kullanılan ahşaplar serender gibi boğaz geçmelerle yapılmıştır. Söz konusu yapılar iki katlı inşa edilmiş olup zemin kat ambar ve kiler olarak kullanılmıştır. Bazı bölgelerde bu kat yaz aylarında yatak odası olarak kullanılmaktadır. Bazılarında ise bu kattaki odalar yaz kış misafirler için ayrılmış ve konukevi olarak kullanılmaktadır.²⁰

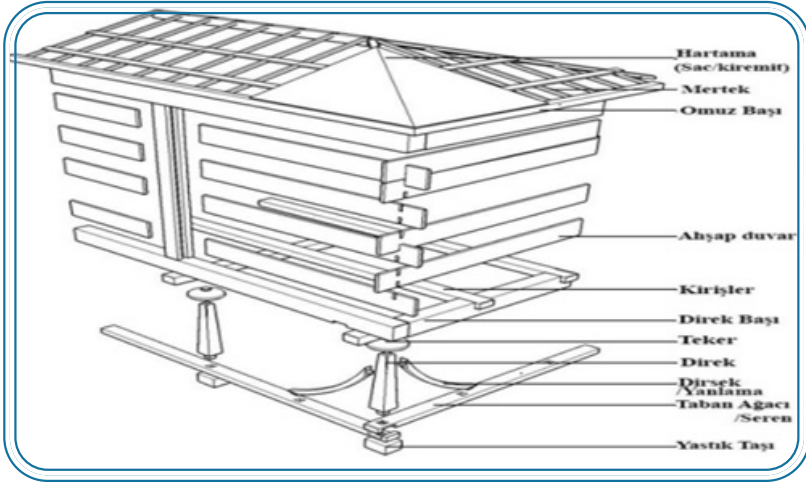
3. Serenderlerin Yapısal Özellikleri

Serenderlerin bölümleri sırasıyla şöyledir; yastık taşı, taban ağacı (seren), dirsek (yanlama/çalman), direk, teker, direk başı, kirişler, çardak direği, çardak direği başı, makas direği, makas ağaçları, omuz başı, mertek ve hartamadan (günümüzde kiremit veya sac) meydana gelmektedir.²¹

¹⁹ Sollidlaft, "Loft Nedir?" (Erişim 13 Aralık 2022).

²⁰ Haşim Karpuz, "'Serander' ve 'Loft': Türk ve Norveç Halk Mimarisinde Eşdeğerli İki Yapı", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi 1-2/19(Şubat 1999), 71.

²¹ Orhan Özgüner, Köyde Mimari: Doğu Karadeniz (Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1970), 21.

Şekil 7: Serenderin Bölümleri²²

Serenlerin temel özelliklerine bakıldığında aşamalı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yapının özellikle alt kısımları yerden bağımsız bir şekilde kurtboğazı ve karaboğaz tekniğiyle inşa edilmiştir. Böyle yapılmasındaki amaç gövde kısımda bulunan ürünlerin korunması ve havalandırılabilmesine olanak sağlamaktır. Ayrıca sürekli yağış alan bölgelerde bulunması nedeniyle ahşap malzemenin ıslak olan zeminden korunması ve çürümenin engellenmesi amaçlanmıştır. Serenderlerin ayak direklerinde bulunan tekerler sayesinde depolanan ürünlere ulaşabilecek olan zararlı hayvanlar engellenmiş olmaktadır.

Gövde kısmına yerleştirilmiş olan ahşap malzemede bölgenin iklim özelliklerine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Nem oranının fazla olmasından dolayı yapının gövdesine yerleştirilen ahşap malzeme aralık bırakılarak konulmuştur. Serenderlerin yapı malzemesi olarak bölgede yaygın olarak bulunan kestane ve akasya türü ağaçlar kullanılmıştır.

22 Selda Al Şensoy – Sibel Kukoğlu, “Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderleri Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi 10/21 (Haziran 2020), 30.

Şekil 8: Serender Çatı Örnekleri²³

Çatı bölümü yapıda depolanmış olan ürünler yağmur ve kar gibi doğal unsurlardan korumaktadır. Depolanan ürünler böylece daha uzun ömürlü hale gelmektedir.

4. Bulgular

4.1. Mescitli Mahallesi Eski Serenderi

Serender Terme ilçesine 17 km uzaklıkta bulunan Mescitli mahallesi'nde yer almaktadır. Yapı sahibinin aktardığı bilgiye göre tahmini 60 yıllıktır. Kestane ağacından yapılmış olan yapı dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Yapının boyu 4.32 m, ön eni 4.40 m ve yan eni 2.95 m uzunluğundadır. Yapı dört adet ahşap ayak üzerine inşa edilmiştir. Yapının döşemeleri ve kirişleri kestane ağacından yapılmıştır.

Çatı kiremit malzeme ile kaplanmıştır. Daha önce mısır depolamak için kullanılan serender zaman içerisinde malzemelerin çürümesi sebebiyle kullanılamayacak duruma gelmiştir. Yapı atıl durumdadır.

²³ Şensoy – Kukoğlu, “Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderleri Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi”, 33.

Resim 1: Mescitli Mahallesi En Eski Serenderi Ön Cephe ve Ayak Direkleri

Resim 2: Mescitli Mahallesi En Eski Serenderi Arka Cephe ve Yan Cephe

4.2. Mescitli Mahallesi Merkez Serenderi

Yapı, Terme ilçesine 16 km uzaklıkta bulunan Mescitli mahallesinde yer almaktadır. Yapı sahibinin aktardığı bilgiye göre 1978 yılında inşa edilmiştir. Kestane ağacından yapılmış olan yapı dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Yapıyı oluşturan keresteler kurt boğazı ile birbirine tutturulmuştur. Metal çivi kullanılmamıştır. Yapının boyu 4.31 m, ön eni 5.05 m ve yan eni 3.65 m uzunluğundadır. Yapı yedi adet ahşap ayak üzerine inşa edilmiştir. Ayak direkleri, döşemeleri ve kirişleri kestane ağacından yapılmıştır. Açık balkonlu olan yapının üç adet balkon direği bulunmaktadır.

Dört omuz kırma çatı, alaturka kiremitlerle kaplıdır. Sağlam ve gayet iyi durumda olan yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

Resim 3: Mescitli Mahallesi Merkez Serenderi Ön Cephe ve Yan Cephe

Resim 4: Mescitli Mahallesi Merkez Serenderi Yan Cephe

4.3. Gökçe ağaç Mahallesi Serenderi

Yapı, Terme ilçesinde 16 km uzaklıkta bulunan Gökçe ağaç mahallesinde yer almaktadır. Kare planlı yapının sahibinden alınan bilgiye göre tahmini 30 yıllık yapıdır. Gövdesi akasya ağacından, altı adet olan ayak direği beton malzemedan yapılmıştır. 15 yıl önce tadilat görmüştür. Yapının boyu 3.50 m, ön eni 3.82 m ve yan eni 3.99 m uzunluğundadır. Yapı evin ön kısmından 200 m taşınarak bulunduğu konuma getirilmiştir. Taşıma sırasında ahşap olan ayak direkleri alınarak yerine beton direkler yapılmıştır.

Resim 5: Gökçeğaç Mahallesi Serenderi Arka ve Arka Cepheden

Çatı kiremit malzeme ile kaplanmıştır. Bir adet ahşap kapısı bulunan yapı günümüzde kullanılmamaktadır. Atıl durumda ve çürümeye başlamıştır.

Resim 6: Gökçeğaç Mahallesi Serenderi Ön Cephe ve Ayak Direkleri

Resim 7: Gökçe ağaç Mahallesi Serenderi Yan Cephe

4.4. Gökçe ağaç Mahallesi Yeni Serenderi

Yapı Terme ilçesine 14 km uzaklıkta bulunan Gökçe ağaç mahallesinde yer almaktadır. Tahmini 55 yıl olarak ifade edilen yapı 2022 yılında bütünüyle yenilenmiştir. Yapının gövdesinde kestane ve akasya ağaçları kullanılmıştır. Altı adet ayak direği beton malzemeden yapılmıştır. Dikdörtgen bir plana sahiptir. Boyu 4.21 m, ön eni 5.11 m ve yan eni 5.1 m uzunluğundadır. Kirişleri ve döşemelerinde ahşap malzeme kullanılmıştır.

Çatı sandviç panel denilen metal malzeme yerleştirilerek oluşturulmuştur. Yapının sahibi babasından kalma serenderi korumak, unutulup kaybolmasını engellemek ve gelecek nesillere aktarmak için yenilemiştir. Günümüzde yapı kullanılmamaktadır. Serender gayet iyi ve kullanılabilir durumda.

Resim 8: Gökçeada Mahallesi Yeni Serenderi Ön ve Yan Cephe

Resim 9: Gökçeada Mahallesi Yeni Serenderi Arka Cephe ve Ahşap Döşeme

Resim 10: Gökçe ağaç Mahallesi Yeni Serenderi Beton Ayak Direkleri

4.5. Evcî Mahallesi Kapalı Balkon Serenderi

Yapı Terme ilçesine 7.2 km uzaklıkta bulunan Evcî mahallesinde yer almaktadır. Sahibinin söylediğine göre eşi tarafından yapılmıştır. Tahminen 50 yıllık bir yapıdır. Gövdesi kestane ağacından yapılmış olan yapı altı adet beton ayak üzerine inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının boyu 4.08 m, ön eni 4.87 m ve yan eni 2.88 m uzunluğundadır. Yapıda önceden kapının bulunduğu fakat zamanla çürüyüp kaybolduğu belirtilmektedir.

Çatı kaplaması olarak alaturka kiremit kullanılmıştır. Yapılış amacı mısır koçanlarının depolanması ve korunmasıdır. Günümüzde kullanılmayan yapı çürümeye başlamış ve yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Resim 11: Evciler Mahallesi Kapalı Balkon Serenderi Ön ve Yan Cephe

Resim 12: Evciler Mahallesi Kapalı Balkon Serenderi Ön Cephe ve Balkon

Resim 13: Evcı Mahallesi Kapalı Balkon Serenderi Yan Cephe

4.6. Evcı Mahallesi Merkez Serenderi

Yapı Terme ilçesine 7.2 km uzaklıkta bulunan Evcı mahallesinde yer almaktadır. Sahibinden aldığımız bilgilere göre tahminen 50 yıllık bir yapıdır. Gövde kısmında bölgede yaygın olan akasya ağacı tercih edilmiştir. Yapının dört adet beton ayak direği bulunmaktadır. Boyu 4.10 m, ön eni 4.14 m ve yan eni 3.10 m uzunluğunda olan yapının iki adet ahşap kapısı bulunmaktadır.

Çatının kaplamasında alaturka kiremit kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmayan yapının ahşap malzemesi bakımsız olması sebebiyle çürümek üzeredir.

Resim 14: Evcı Mahallesi Merkez Serenderi Ön ve Yan Cephe

Resim 15: Evcı Mahallesi Merkez Serenderi Beton Ayak Direkleri

4.7. Evcı Mahallesi Yeni Serenderi

On yıllık olan yapı, Terme ilçesine 7.2 km uzaklıkta bulunan Evcı mahallesinde yer almaktadır. Serender, sahibi tarafından inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının gövdesi kavak ağacından yapılmıştır. Dört adet beton ayak direği bulunan yapının

boyu 3.45 m, ön eni 3.69 m ve yan eni 4.85 m uzunluğundadır. Ayrıca yapı beton temel üzerine inşa edilmiştir.

Çatısı sandviç panel denilen metal malzeme yerleştirilerek oluşturulmuştur. İyi durumda olan yapı günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.

Resim 16: Evc Mahallesi Yeni Serenderi Ön Cepheden Görünüm

Resim 17: Evc Mahallesi Yeni Serenderi Yan Cephe ve İç Kısım

4.8. Evcı Mahallesi Eski Serenderi

Tahmini olarak 30 yıllık olduğu düşünölen yapı Terme ilçesine 7.2 km uzaklıkta olan Evcı mahallesinde yer almaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının gövdesi kavak ağacından yapılmıştır. Altı adet beton ayak direği bulunan yapının boyu 3.84 m, ön eni 2.02 m ve yan eni 3.91 m uzunluğundadır.

Yapının çatısı kiremit malzeme ile kaplanmıştır. Kullanılmayacak kadar kötü durumda olan yapı günümüzde kullanılamayacak durumdadır.

Resim 18: Evcı Mahallesi Serenderi Dört Ön Cepheden Görünüm

Resim 19: Evcı Mahallesi Eski Serenderi Yan Cephe

4.9. Fatih Mahallesi Serenderi

Yapı Terme ilçesine 7 km uzaklıkta bulunan Fatih mahallesinde yer almaktadır. Serenderin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Kare bir plana sahip olan yapının gövdesi kavak ağacından yapılmıştır. Dört adet beton ayak direği bulunan yapının boyu 3.71 m, ön eni 3.13 m ve yan eni 3.83 m uzunluğundadır. Ayrıca yapının kirişleri ve döşemeleri ahşap malzemeden yapılmıştır.

Dört omuz kırma olan çatı alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Çürümeye terk edilmiş olan yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

Resim 20: Fatih Mahallesi Serenderi Ön Cephe

Resim 21: Fatih Mahallesi Serenderi Yan ve Arka Cephe

4.10. Sakarlı Mahallesi Serenderi

Tahminen 20 yıllık olan yapı, Terme ilçesine 14 km uzaklıkta olan Sakarlı mahallesinde yer almaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının gövdesi kavak ağacından yapılmıştır. Dört adet ahşap ayak direği bulun yapının ayak direkleri akasya ağacından yapılmıştır. Yapının boyu 3.68 m, ön eni 3.31 m ve yan eni 2.05 m uzunluğundadır.

Yapının çatısı sandviç panel denilen metal malzeme ile kaplanmıştır. Atıl durumda olan yapı günümüzde kullanılmamaktadır.

Resim 22: Sakarlı Mahallesi Serenderi Ön Cephe

Resim 23: Sakarlı Mahallesi Serenderi Arka ve Yan Cephe

4.11. Gökçeagaç Mahallesi Serenderi

İnşaat tarihi net olarak bilinmeyen yapı, Terme ilçesine 20 km uzaklıkta yer alan Gökçeagaç mahallesinde bulunmaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının gövdesi kestane ağacından yapılmıştır. Altı adet ahşap ayak direği bulunan yapının ayak direkleri kestane ağacından yapılmıştır. Yapının boyu 3.44 m, ön eni 3.95 m ve yan eni 4.23 m uzunluğundadır.

Dört omuz kırma olan çatı özelliğini taşıyan yapı alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Günümüzde kullanılacak durumda olmayan yapının ayak direkleri çürüdüğü için çökme tehlikesi taşımaktadır.

Resim 24: Gökçeagaç Mahallesi Serenderi Ön Cephe

Resim 25: Gökçeağ Mahallesi Serenderi Ön ve Arka Cephe

4.12. Sarayköy Mahallesi Serenderi

Yapı Sarayköy mahallesinde yer almaktadır. Terme ilçesine 1.5 km uzaklıkta bulunan serenderin planı dikdörtgendir. Dört adet ahşap direk üzerine inşa edilmiş olan yapı tahmini 65 yıllık bir tarihe sahiptir. Gövdesinde Akasya ağacı kullanılan yapının boyu 4 m, ön eni 2.90 m ve yan eni 3.50 m uzunluğundadır. Ayrıca yapının kirişleri ve döşemeleri ahşap malzemeden yapılmıştır.

Çatısı kiremit malzeme ile kaplanmış olan yapıda bir adet kapı bulunmaktaymış fakat bu kapı zamanla çürüyüp kaybolmuştur. Günümüzde kullanılmayan yapı yıkılma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Resim 26: Sarayköy Mahallesi Serenderi Ön Cephe

Resim 27: Sarayköy Mahallesi Serenderi Yan ve Ön Cephe

4.13. Akçağün Mahallesi Serenderi

Yapı Terme ilçesine 20 km uzaklıkta yer almaktadır. Akçağün mahallesinde bulunan yapı 3 yıl önce hane sahibi tarafından eski serenderin yerine inşa edilmiştir. Kare plana sahip olan yapının boyu 4.28 m, ön eni 3 m ve yan eni 3.94 m uzunluğundadır. Yapının gövdesinde çam ağacı ve köknar ağacı kullanılmıştır. Serender dört adet ahşap ayak üzerine yerleştirilmiş olan yapıda bir adet kapı üç adet pencere bir adet balkon ve bir adet ahşap merdiven bulunmaktadır.

Çatısı sandviç panel ile kaplanmış olan yapı günümüzde, oturma ve dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır. Yapı gayet iyi durumdadır.

Resim 28: Akçağün Mahallesi Serenderi Ön Cephe

Resim 29: Akçagün Mahallesi Serenderi Yan Cephe ve Ahşap Merdiven

Resim 30: Akçagün Mahallesi Serenderi İç Kısım

4.14. Yalı Mahallesi Serenderi

Yapı Terme ilçesine 2.7 km uzaklıkta yer almaktadır. Yalı mahallesinde bulun yapı kare bir plana sahiptir. Yapının boyu 3.94 m, ön eni 3.12 m ve yan eni 3.08 m uzunluğundadır. Gövde kısmında kestane ağacı kullanılmış olan yapıda dört adet beton ayak direği bulunmaktadır. Yapım tarihinin tam olarak bilinmediği yapıda bir adet kapının bulunduğu fakat bu kapının zamanla çürüdüğü söylenmektedir.

Çatı kısmı kiremit malzeme ile kaplanmış olan yapının çatısı çürüyerek çökmüştür. Günümüzde kullanılmayan yapı çökme ve unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Resim 31: Yalı Mahallesi Serenderi Ön Cepheden Görünüm

Resim 32: Yalı Mahallesi Serenderi Yan ve Arka Cephe

4.15. Şeyhli Mahallesi Serenderi

Terme ilçesine 13.3 km uzaklıkta yer alan yapı Şeyhli mahallesinde bulunmaktadır. Yapı sahibinin eski serenderinin yıkılması sebebiyle iki yıl önce bir serender inşa etmiştir. Yapının boyu 4.68 m, ön eni 6 m ve yan eni 4.20 m uzunluğundadır. Altı adet beton ayak direği üzerine yerleştirilen yapının gövde kısmında gürgen ağacı, çınar ağacı ve kestane ağacı malzeme olarak kullanılmıştır.

Çatısı sandviç panel denilen saç malzeme ile kaplanmış olan yapı, gayet iyi durumda olup, günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.

Resim 33: Şeyhli Mahallesi Serenderi Ön ve Yan Cephe

Resim 34: Şeyhli Mahallesi Serenderi Balkon ve Yan Cepheden Görünüm

4.16. Elmaköy Mahallesi Serenderi

Kare bir plana sahip olan yapı, Terme ilçesine 15 km uzaklıkta bulunana Elmaköy mahallesinde yer almaktadır. On adet ayak direği üzerine inşa edilmiş olan yapının boyu 3.68 m, ön eni 4.38 m ve yan eni 4.16 m uzunluğundadır. Gövdesinde pelit ve kavak ağaçları yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Kirişlerinde ve döşemelerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Gövdesinde on adet ayak direği kullanılmış ve kestane ağacından yapılmıştır. Gövde ile ayak direklerinin kesiştiği noktada bulunana tekerler ahşap malzemedен yapılmıştır.

Dört omuz kırma olan çatı özelliğini taşıyan yapı alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Yapı günümüzde eşya deposu olarak kullanılmaktadır.

Resim 35: Elmaköy Mahallesi Serenderi Ön Cepheden Görünüm

Resim 36: Elmaköy Mahallesi Serenderi Yan ve Arka Cephe

4.17. Altunlu Mahallesi Serenderi

Yapı Terme ilçesine 8.4 km uzaklıkta bulunan Altunlu mahallesinde yer almaktadır. Kare bir plana sahip olan yapı dört adet beton ayak üzerine inşa edilmiştir. Serenderin boyu 3.74 m, ön eni 3.38 m ve yan eni 4 m' dir. Ayak direkleri beton malzemeden yapılmıştır. Gövde kısmında kavak ve akasya ağaçları kullanılmış olan yapının gövde ile ayak direklerinin kesiştiği bölümde demirden yapılmış olan tekerler bulunmaktadır. Dört ayakta bulunan tekerlekler gövdede bulunan mısır, fasulye, fındık gibi ürünleri zararlı kemirgenlerden korumaktadır.

Çatı ahşap yapı üzerine kiremitlerin yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Yapı günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Yapı kullanılabilecek durumdadır.

Resim 37: Altunlu Mahallesi Serenderi Ön ve Yan Cephe

Resim 38: Altunlu Mahallesi Serenderi Kiremit Çatı ve Ayak Tekerleri

Sonuç

Geleneksel bir yapı olan serenderlerin toplumumuzda önemli bir yeri bulunmaktadır. Kültürel bir önem taşısa da ne yazık ki sayıları her geçen gün azalmaktadır. Bu durumun daha iyi anlaşılabilmesi ve serenderlerin günümüzde ne durumda olduklarının görülebilmesi için Orta Karadeniz Bölgesi'nin bir ili olan Samsun'un Terme ilçesinin Gökçeada, Altunlu, Elmaköy, Fatih, Sakarlı, Sarayköy, Akçagün, Yalı ve Şeyhli mahallelerinde bulunan serenderler incelenmiştir.

Çalışmamızda yapmış olduğumuz incelemelerin ışığında şunları söylemek mümkündür. Günümüzde halen insanların ihtiyaçlarına cevap verebilen kullanışlı yapılar konumundadır. Fakat insanların serenderlere olan ihtiyaçları sadece tarım ürünlerinin depolandığı bir alan ile sınırlı kalması ve bölgede yaşayan insanların tarımı bırakarak büyük şehirlere göç etmeleri ile serenderlerin sayıları giderek azalmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerden kentlere göçlerin artması bu durumun bir başka nedenidir. Yapılan saha incelemesinde serenderlerin çoğunun kullanılmadığını ve yıkılmak üzere beklediği hatta birçoğunun yıkılıp tarih sahnesinden silindiği bilgisine ulaştık. Buna rağmen hala kullanılan ve yeni yapılmış serenderler de bulunmaktadır.

Özellikle çalışmamızda bulunan on üç numaralı serender, bu yapıların günümüzde farklı amaçlarla kullanılabilirliğini göstermektedir.

Serenderlerin unutulmaması için çeşitli amaçlar veya kullanım alanları ekleyerek süreklilik kazandırılabilirliği kanaatindeyiz. Serenderlerin otel veya pansiyon olarak kullanılabilmesi ülkemize ve turizme katkı sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Yurtdışında bazı ülkelerin serender benzeri yapıları turizm amaçlı kullanıldığını görmekteyiz. Aynı zamanda görsel açıdan güzel bir şekle sahip olan yapının, şehirlerin çeşitli yerlerine yerleştirilerek insanların ilgisine sunulması gerekmektedir. Böylece nesillerimizin ve ülkemize gelen turistlerin bu yapılar hakkında bilgi edinmesini sağlayarak unutulmalarını önleyebiliriz.

Karadeniz bölgesinde serenderler ile yapılaş yönünden aynı özellikleri taşıyan çokça ahşap cami bulunmaktadır. Bölgedeki ahşap camilerin devlet eliyle korunup tadilat edilmesi camilere süreklilik

kazandırmaktadır. Aynı durumu unutulmaya yüz tutmuş olan serenlerde de uygulayarak, serenderlerin devlet eliyle koruma altına alınması ve böylece süreklilik kazandırılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aksoylu**, Kamil. *Karadeniz Deyince*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1-2. Basım, 2012.
- Aran**, Kemal. *Barınaktan Öte Anadolu Kır Yapıları*. İstanbul: Ofset Yapımevi, 3. Basım, 2000.
- Benavente Cuellas**, Andrea. "El hórreo a lo largo del caminoprimitivo a Santiago", *Proyecto Fin de Carrera / Trabajo Fin de Grado, E.T.S. ArquitecturaUPM* (2018), 3137.
- Bujanda Miguel**, Marta. "Značlnosti Koruznjaka In Njegove Različice V Evropi", *AR Arhitektura, Raziskave* 14/1 (2014), 27-36.
- Demir**, Necati. "Serendi/Serender Kelimesi Üzerine". *Türk Dili Dergisi* 85/617 (2003), 443-447.
- Karpuz**, Haşim "'Serander' ve 'Loft': Türk ve Norveç Halk Mimarîsinde Eşdeğerli İki Yapı". *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi* 1/19 (1999), 71-82.
- Özgel Felek**, Seval. "Doğu Karadeniz Yerel Mimariye Ait Serender ve Dünya' dan Benzer Yapılar". *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 14/28 (2020), 525-546.
- Özgüner**, Orhan. *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 12. Basım, 1970.
- Sözen**, Metin – **Eruzun**, Cengiz. *Anadolu'da Ev ve İnsan*. İstanbul: Emlak Bankası, 1. Basım, 1992.
- Sümerkan**, Mustafa Reşat. *Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1990.

Şensoy, Selda. Al -**Kukoğlu**, Sibel. "Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderleri Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi". İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi 10/21 (2020), 25-44.

KTB, Kültür Turizm Bakanlığı. "Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü" Erişim 22 Kasım 2022. <https://rize.ktb.gov.tr>

KTB, Kültür Turizm Bakanlığı. "Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü". Erişim 22 Kasım 2022. <https://giresun.ktb.gov.tr>

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. "Serender Nedir?". Erişim 12 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr>

Türkçe Etimoloji Sözlüğü. "Serender Nedir?". Erişim 11 Kasım 2022. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/serander>

Wikipedia. "Cabacerio Nedir?". Erişim 13 Aralık 2022. <https://pt.wikipedia.org/wiki/cabaceiro>

Open Edition Books. "Espigueiros". Erişim 13 Aralık 2022. <https://books.openedition.org/etnograficapress/6642>

CyclingCenturies. "Horreo Nedir?". Erişim 13 Aralık 2022. <https://www.cycling-centuries.com/what-is-an-horreo>

Sollidlaft. "Loft Nedir?". Erişim 13 Aralık 2022. https://www.sollidlaft.no/?page_id=152

